



Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Tredje Afdeling)

22. oktober 2014*

»Appel — karteller — markedet for planglas i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) — fastsættelse af priser — beregningen af bødens størrelse — hensyntagen til virksomhedernes interne salg — rimelig frist — formaliteten vedrørende dokumenter, der er fremlagt med henblik på retsmødet for Retten«

I sag C-580/12 P,

angående appel i henhold til artikel 56 i statuten for Den Europæiske Unions Domstol, iværksat den 10. december 2012,

Guardian Industries Corp., Dover (De Forenede Stater)

Guardian Europe Sàrl, Dudelange (Luxembourg),

ved avocat F. Louis og Rechtsanwälte H.-G. Kamann og S. Völcker, bemyndiget af solicitor O'Daly,

sagsøgere,

den anden part i appelsagen:

Europa-Kommissionen ved A. Dawes og R. Sauer, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøgt i første instans,

har

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, M. Ilešič, og dommerne A. Ó Caoimh, C. Toader, E. Jarašiūnas og C.G. Fernlund (refererende dommer),

generaladvokat: M. Wathelet

justitssekretær: ekspeditionssekretær L. Hewlett,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 12. december 2013,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 29. april 2014,

afsagt følgende

* Processprog: engelsk.

Dom

- 1 Med deres appel har Guardian Industries Corp. og Guardian Europe Sàrl (herefter samlet »Guardian«) nedlagt påstand om ophævelse af dom afsagt af Den Europæiske Unions Ret, Guardian Industries og Guardian Europe mod Kommissionen (T-82/08, EU:T:2012:494, herefter »den appellerede dom«), hvorved Kommissionen blev frifundet for en påstand om annullation af Kommissionens beslutning K(2007) 5791 endelig af 28. november 2007 om en procedure efter [artikel 81 EF] og EØS-aftalens artikel 53 (sag COMP/39 165 – Planglas) (herefter »den omtvistede beslutning«), for så vidt som den angår appellanterne, og nedsættelse af den bøde, der er blevet pålagt appellanterne ved beslutningen.

Retsforskrifter

Forordning (EF) nr. 1/2003

- 2 Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 af 16. december 2002 om gennemførelse af konkurrencereglerne i artikel [81 EF] og [82 EF] (EFT 2003 L 1, s. 1), bestemmer følgende i artikel 23, stk. 2 og 3:

»2. Kommissionen kan ved beslutning pålægge virksomheder og virksomhedssammenslutninger bøder, hvis de forsætligt eller uagtsomt:

- a) overtræder artikel [81 EF] eller [82 EF], eller
- b) handler i strid med en beslutning om foreløbige forholdsregler i henhold til artikel 8, eller
- c) undlader at efterkomme et tilsagn, der er gjort bindende ved beslutning i henhold til artikel 9.

Bøden kan for hver af de virksomheder, som har deltaget i overtrædelsen, ikke overstige 10% af den samlede omsætning i det foregående regnskabsår.

Hvis en overtrædelse begået af en virksomhedssammenslutning vedrører medlemsvirksomhedernes aktiviteter, kan bøden ikke overstige 10% af summen af den samlede omsætning for de medlemmer, der er aktive på det marked, der er berørt af den af virksomhedssammenslutningen begåede overtrædelse.

3. Ved fastlæggelse af bødens størrelse skal der tages hensyn til både overtrædelsens grovhed og varighed.«

- 3 Denne forordnings artikel 31 bestemmer følgende:

»Domstolen har fuld prøvelsesret med hensyn til klager over beslutninger, hvorved Kommissionen fastsætter en bøde eller en tvangsbøde. Den kan annullere, nedsætte eller forhøje den pålagte bøde eller tvangsbøde.«

Instruksen for justitssekretæren

- 4 Artikel 11 i instruksen for justitssekretæren ved De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans af 5. juli 2007 (EUT L 232, s. 1), som ændret den 17. maj 2010 (EUT L 170, s. 53, herefter (»instruksen for justitssekretæren«)), har følgende ordlyd:

»1. Justitssekretæren fastsætter de i procesreglementet omhandlede frister i overensstemmelse med de bemyndigelser, retsformanden har givet ham.

2. Dokumenter, der indgår til Justitskontoret efter udløbet af den for indleveringen fastsatte frist, kan kun registreres med retsformandens tilladelse.

3. Justitssekretæren kan forlænge fastsatte frister i overensstemmelse med de bemyndigelser, retsformanden har givet ham; han forelægger om fornødent retsformanden forslag om forlængelse af frister.

Anmodninger om forlængelse af frister skal være behørigt begrundet og fremsættes i rimelig tid inden den fastsatte frists udløb. En frist kan kun forlænges mere end én gang, hvis ganske særlige grunde taler derfor.«

Twistens baggrund og den omtvistede beslutning

- 5 Det fremgår af den appellerede doms præmis 1-10, at Kommissionen i den omtvistede beslutning fandt, at virksomhederne Guardian, Asahi Glass, Pilkington og Saint-Gobain deltog i en sammenhængende og vedvarende overtrædelse af artikel 81, stk. 1, EF i form af prisfastsættelse inden for planglasindustrien inden for Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS). Med hensyn til virksomheden Guardian fastslog Kommissionen, at denne overtrædelse forelå for perioden fra den 20. april 2004 til den 22. februar 2005, og pålagde på dette grundlag selskaberne Guardian Industries Corp. og Guardian Europe Sàrl en bøde til solidarisk hæftelse på 148 mio. EUR.

Sagen for Retten og den appellerede dom

- 6 Ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 12. februar 2008 anlagde Guardian sag med påstand om delvis annullation af den omtvistede beslutning og om nedsættelse af den af Kommissionen pålagte bøde.
- 7 Guardian havde til støtte for sin annullationspåstand fremsat et enkelt anbringende vedrørende faktiske fejl med hensyn til den periode, hvori selskabet deltog i kartellet, og kartellets geografiske dimension.
- 8 Påstanden om nedsættelse af bøden var baseret på tre anbringender. Det første anbringende sigtede mod at drage de nødvendige konsekvenser af anbringendet om delvis annullation af den omtvistede beslutning. Med det andet anbringende gjorde Guardian gældende, at princippet om forbud mod forskelsbehandling og begrundelsespligten var tilsidesat. Det tredje anbringende vedrørte et urigtigt skøn med hensyn til Guardians rolle i det pågældende kartel og en tilsidesættelse af princippet om forbud mod forskelsbehandling.
- 9 Retten frifandt Kommissionen i det hele.
- 10 Af de grunde, som er anført i den appellerede doms præmis 19-22, forkastede Retten indledningsvis de af Guardian påberåbte argumenter med henblik på at anfægte formaliteten vedrørende en af Kommissionen fremlagt skrivelse den 10. februar 2012 (herefter »skrivelsen af 10. februar 2012«).
- 11 Af de grunde, som er anført i den appellerede doms præmis 28-93, frifandt Retten Kommissionen i forhold til påstanden vedrørende annullation af den omtvistede beslutning. Påstanden om nedsættelse af bøden blev forkastet af de grunde, som er anført i den appellerede doms præmis 94-124.

Parternes påstande

12 Guardian har nedlagt følgende påstande:

- Den appellerede dom ophæves, for så vidt som Retten stadfæstede den omtvistede beslutning ved at udelukke en hensyntagen til salget mellem selskaber i den samme koncern (herefter »det interne salg«) ved beregningen af de bøder, der blev pålagt de andre adressater for denne beslutning.
- Den bøde, som appellanten er blevet pålagt, nedsættes med 37%.
- Den appellerede dom ophæves, for så vidt som Retten fastslog, at Kommissionens skrivelse af 10. februar 2012 kunne antages til realitetsbehandling, skrivelsen afvises fra realitetsbehandling og udgår dermed af sagens akter.
- Den bøde, som appellanten er blevet pålagt, nedsættes med mindst 25% med henblik på at afhjælpe den omstændighed, at Retten ikke havde overholdt appellants ret til en effektiv domstolsprøvelse inden for en rimelig frist.
- Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger, herunder omkostningerne i forbindelse med sagen for Retten.

13 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

- Principalt forkastes appellen.
- Subsidiært forkastes påstanden om nedsættelse af bøden.
- Guardian tilpligtes at betale sagens omkostninger i forbindelse med appelsagen og sagen i første instans.

Appellen

14 Appellanten har til støtte for sine påstande gjort tre anbringender gældende, der skal undersøges i en anden rækkefølge end den, hvori de er blevet fremsat.

Anbringendet om en tilsidesættelse af retten til en effektiv domstolsprøvelse inden for en rimelig frist

Parternes argumenter

15 Guardian har gjort gældende, at den langvarige sagsbehandling ved Retten tilsidesatte den grundlæggende ret til en retfærdig rettergang inden for en rimelig frist i henhold til artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«), idet en sådan tilsidesættelse begrundes en nedsættelse af den bøde, som selskabet blev pålagt ved den omtvistede beslutning. Guardian har under retsmødet præciseret, at selskabet ønskede at ændre sine påstande i lyset af domme Gascogne Sack Deutschland mod Kommissionen (C-40/12 P, EU:C:2013:768), Kendrion mod Kommissionen (C-50/12 P, EU:C:2013:771) og Groupe Gascogne mod Kommissionen (C-58/12 P, EU:C:2013:770). Guardian anmoder således Domstolen om at fastslå, at den tid, det tog for Retten at oplyse sagen i første instans, var urimeligt lang.

- 16 Efter under retsmødet at have anført, at den trak indsigelserne vedrørende formaliteten af dette anbringende tilbage, har Kommissionen i det væsentlige gjort gældende, at det ikke vil være passende med en nedsættelse af bøden, og anmoder Domstolen om i givet fald at præcisere kriterierne for at fastslå, om der er sket en tilsidesættelse af princippet om en rimelig frist.

Domstolens bemærkninger

- 17 Det skal bemærkes, at en tilsidesættelse fra en af Unionens retsinstansers side af dens forpligtelse ifølge chartrets artikel 47, stk. 2, til at pådømme de sager, som den får forelagt, inden en rimelig frist, bør imødegås med, at der indbringes et erstatningssøgsmål for Retten, idet et sådant søgsmål udgør en effektiv afhjælpning (dom Gascogne Sack Deutschland mod Kommissionen, EU:C:2013:768, præmis 89).
- 18 Det følger heraf, at en påstand om erstatning for det tab, der er forårsaget af Rettens manglende iagttagelse af en rimelig sagsbehandlingstid, ikke kan forelægges direkte for Domstolen inden for rammerne af en appel, men skal indbringes for Retten selv (dom Gascogne Sack Deutschland mod Kommissionen, EU:C:2013:768, præmis 90).
- 19 Det tilkommer derefter Retten, der er kompetent i medfør af artikel 256, stk. 1, TEUF, at tage stilling til sådanne erstatningskrav, idet den skal træffe sin afgørelse i en anden sammensætning end den, der behandlede den sag, som gav anledning til den procedure, hvis varighed kritiseres, og idet den skal anvende de kriterier, der er fastlagt i præmis 91-95 i dom Gascogne Sack Deutschland mod Kommissionen (EU:C:2013:768).
- 20 Når det er sagt, kan Domstolen, eftersom det i det foreliggende tilfælde, idet det ikke er nødvendigt, at parterne fremlægger oplysninger i denne henseende, er åbenbart, at Retten har begået en tilstrækkeligt kvalificeret tilsidesættelse af forpligtelsen til at pådømme sagen inden for en rimelig frist, fastslå dette. I nærværende sag kan varigheden af sagsbehandlingstiden ved Retten, nemlig næsten fire år og syv måneder, som navnlig omfatter en periode på mere end tre år og fem måneder fra afslutningen af den skriftlige forhandling efter Kommissionens indgivelse af svarskriftet og indledningen af den mundtlige forhandling, ikke begrundes af nogen af omstændighederne i den sag, der gav anledning til den foreliggende tvist.
- 21 Det følger imidlertid af de betragtninger, der er anført i præmis 17-19 ovenfor, at anbringendet om en tilsidesættelse af retten til en effektiv domstolsprøvelse inden for en rimelig frist skal forkastes.

Anbringendet om en tilsidesættelse af principperne om ret til forsvar og om parternes ligestilling i processen

Parternes argumenter

- 22 Dette anbringende er rettet mod den appellerede doms præmis 21 og 22, hvorved Retten antog den skrivelse af 10. februar 2012, som den havde modtaget fra Kommissionen, til realitetsbehandling.
- 23 I skrivelsen, der blev fremsendt den sidste arbejdsdag inden dagen for retsmødet, fremførtes for første gang Kommissionens standpunkt vedrørende metoden til beregning af bødens størrelse. Denne skrivelse indeholdt nye elementer og blev indleveret uden forudgående tilladelse fra Retten eller nærmere begrundelse.

- 24 Guardian har understreget, at selv om denne skrivelse blev indleveret for sent, antog Retten i den appellerede doms præmis 22 skrivelsen til realitetsbehandling, henset dels til »indholdet« af denne skrivelse, dels til »den omstændighed, at skrivelsen blev videresendt til [Guardian], som derfor kunne fremsætte [sine] bemærkninger til denne skrivelse under retsmødet«. Denne vurdering er efter Guardians opfattelse i strid med artikel 11, stk. 3, i instruksen for justitssekretæren.
- 25 Retsmødet bør af hensyn til princippet om parternes ligestilling i processen og retten til kontradiktion kun omhandle de oplysninger i sagen, der har indgået i den skriftlige forhandling. Retten til forsvar er ikke overholdt, blot fordi parterne har haft mulighed for at fremsætte bemærkninger om dokumenter, der er fremlagt for sent, under retsmødet. I overensstemmelse med sin retspraksis på området burde Retten have afvist skrivelsen af 10. februar 2012 fra realitetsbehandling (domme Solvay mod Kommissionen, T-30/91, EU:T:1995:115, præmis 83 og 101, BASF mod Kommissionen, T-175/95, EU:T:1999:99, præmis 46, og AstraZeneca mod Kommissionen, T-321/05, EU:T:2010:266, præmis 27).
- 26 Guardian har gjort gældende, at den appellerede doms præmis 22 ikke indeholder nogen begrundelse for, at denne skrivelse blev antaget til realitetsbehandling, navnlig hvad angår skrivelsens indhold.
- 27 Guardian mener derfor, at Rettens beslutning i nævnte præmis 22 om at lade skrivelsen af 10. februar 2012 indgå i sagens akter bør ophæves, og selskabet anmoder Domstolen om at afvise denne skrivelse.
- 28 Kommissionen har gjort gældende, at dette anbringende ikke er relevant. Idet Guardian ikke har godtgjort, at Retten uden skrivelsen af 10. februar 2012 ville være kommet frem til en anden konklusion med hensyn til størrelsen af den bøde, der var blevet pålagt denne virksomhed, er dette anbringende uden relevans.
- 29 Kommissionen er under alle omstændigheder af den opfattelse, at det pågældende anbringende ikke kan tages til følge. Den har gjort gældende, at som led i Rettens fulde prøvelsesret kunne denne tage hensyn til faktiske omstændigheder, der blev fremført for sent, hvis det skete i overensstemmelse med kontradiktionsprincippet. Dette princip blev således overholdt i det foreliggende tilfælde, eftersom Guardian var i stand til at udtale sig om indholdet af denne skrivelse under retsmødet, men selskabet valgte ikke at gøre det. Kommissionen påpeger, at Guardian havde en frist på tre dage inden retsmødet til at fremsætte bemærkninger til denne skrivelse eller anmode Retten om enten at måtte fremsætte skriftlige bemærkninger eller udsætte retsmødet.

Domstolens bemærkninger

- 30 Det skal erindres, at princippet om overholdelse af retten til kontradiktion udgør et grundlæggende princip i EU-retten. Dette princip ville blive tilsidesat, hvis en retsafgørelse baseredes på faktiske omstændigheder og dokumenter, som parterne eller en af disse ikke har kunnet skaffe sig kendskab til, og som de således ikke har kunnet tage stilling til (dom SNUPAT mod Den Høje Myndighed, 42/59 og 49/59, EU:C:1961:5, præmis 156).
- 31 Princippet om processuel ligestilling, der følger af selve begrebet en retfærdig rettergang, og som har til formål at sikre ligevægt mellem sagens parter og således sikre, at ethvert dokument, der forelægges for retsinstansen, kan vurderes og anfægtes af alle sagens parter, indebærer en forpligtelse til at give begge parter rimelig mulighed for at fremlægge sin sag, herunder sine beviser, under betingelser, der ikke stiller ham i en situation, der er til hans ugunst i forhold til modparten (dom Otis m.fl., C-199/11, EU:C:2012:684, præmis 71 og 72).
- 32 I sin skrivelse af 10. februar 2012 har Kommissionen ønsket at tage til genmæle over for en skrivelse, som Retten modtog fra Guardian med henblik på forberedelsen til retsmødet vedrørende bødens beregning og fremsende visse talmæssige oplysninger, som Kommissionen havde støttet sig på ved beregningen af omsætningen på det relevante marked for de fire virksomheder, som var adressater for

den omtvistede beslutning, til Retten. Kommissionen præciserede på baggrund af disse forhold, at såfremt Retten indrømmede en nedsættelse af bødens størrelse, burde denne nedsættelse ikke overstige 30%.

- 33 Det er ubestridt, at Guardian den 10. februar 2012 modtog en kopi af denne skrivelse. Selskabet havde således tre dage til at gøre sig bekendt med indholdet heraf inden retsmødet. På grund af denne skrivelser art og indhold kan en sådan frist ikke anses for at være uforholdsmæssig kort, uanset om Retten har tilsidesat artikel 11, stk. 3, i instruksen for justitssekretæren. Det er endvidere ubestridt, at Guardian hverken har anmodet Retten om skriftligt at kommentere denne skrivelse eller om udsættelse af retsmødet. Endelig har Guardian under retsmødet kunnet fremføre sine argumenter vedrørende såvel denne skrivelser formalitet som indholdet heraf.
- 34 Det følger heraf, at Guardian ikke har godtgjort, at Retten har tilsidesat retten til forsvar eller krænkert princippet om parternes ligestilling i processen ved at undlade at sikre, at selskabet har en tilstrækkelig frist til at skaffe sig kendskab til skrivelsen af 10. februar 2012 og skriftligt gøre rede for sit standpunkt med hensyn til den (jf. analogt dom Corus UK mod Kommissionen, C-199/99 P, EU:C:2003:531, præmis 25).
- 35 Under sådanne omstændigheder er det uden at begå en retlig fejl, at Retten i den appellerede doms præmis 22 fastslog, at »[h]enset til indholdet af denne skrivelse og den omstændighed, at skrivelsen blev videresendt til [Guardian], som derfor kunne fremsætte [sine] bemærkninger til denne skrivelse under retsmødet, kan det pågældende dokument antages til realitetsbehandling«.
- 36 Heraf følger, at nærværende anbringende er ugrundet og skal forkastes.

Anbringendet om en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet og begrundelsespligten

Parternes argumenter

- 37 Guardian har gjort gældende, at Retten i den appellerede doms præmis 104-106 tilsidesatte ligebehandlingsprincippet. Retten undlod at anerkende, at der ved bødens beregning skal tages hensyn til det interne salg på linje med salg til tredjeparter.
- 38 Retten så hermed bort fra en fast rets- og beslutningspraksis, hvis begrundelse er udledt af kravet om at undgå enhver forskelsbehandling mellem vertikalt integrerede virksomheder og ikke vertikalt integrerede virksomheder. Kommissionen skal sikre en sådan ligebehandling både ifølge retningslinjerne for beregningen af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og artikel 65, stk. 5, [KS] (EFT 1998 C 9, s. 3) og retningslinjerne for beregning af bøder efter artikel 23, stk. 2, litra a), i forordning nr. 1/2003 (EUT 2006 C 210, s. 2, herefter »retningslinjerne fra 2006«).
- 39 Guardian har foreholdt Retten, at den ikke har anført, hvorfor den fraveg denne faste retspraksis. Ifølge selskabet udtalte Retten blot i den appellerede doms præmis 104, at »eksistensen af en konkurrencebegrænsende adfærd kun blev fastslået for salg til uafhængige kunder«.
- 40 Ikke alene gengav Retten ordlyden af 377. betragtning til den omtvistede beslutning urigtigt, den nævnte bemærkning er også irrelevant. Det er ikke afgørende, om kartellet ligeledes omfattede det interne salg. Det væsentlige er således efter Guardians opfattelse, at en vertikalt integreret virksomhed kan opnå en konkurrencefordel ved salget af de af kartellet omfattede produkter og af de produkter, som udgør produktionsmaterialer. Ifølge Guardian har Kommissionen aldrig tidligere påvist eksistensen af en sådan fordel, og Domstolen har fastslået, at hvis interne salg blev udelukket, ville de vertikalt integrerede selskaber »nødvendigvis« blive begunstiget (dom KNP BT mod Kommissionen,

C-248/98 P, EU:C:2000:625, præmis 62). Ikke desto mindre fastslog Retten i den appellerede doms præmis 105, at det ikke er blevet godtgjort, at de vertikalt integrerede virksomheder opnåede en sådan konkurrencefordel ved overtrædelsen.

- 41 Da Guardian er den eneste ikke vertikalt integrerede virksomhed, som deltog i overtrædelsen, mener selskabet, at den eneste måde at genoprette en ligebehandling på, er at nedsætte den bøde, som selskabet er blevet pålagt, med 37%, idet en sådan procentsats svarer til andelen af det interne salg i forhold til det samlede salg heraf på det relevante marked.
- 42 Kommissionen anser anbringendet for ugrundet.
- 43 Kommissionen har for det første anført, at Retten ikke har gengivet den omtvistede beslutning urigtigt eller begået en retlig fejl ved at fastslå, at overtrædelsen alene vedrører salg til tredjeparter. Kommissionen er derfor af den opfattelse, at det kun er dette salg, der kan bruges som grundlag for beregningen af bødens størrelse.
- 44 Kommissionen har for det andet bestridt påstanden om, at retspraksis pålægger Kommissionen at tage hensyn til det interne salg ved beregningen af bøder. Denne påstand er baseret på antagelsen om, at vertikalt integrerede producenter nødvendigvis opnår en konkurrencefordel på de efterfølgende markeder for kartellets marked. Denne antagelse er urigtig, da tilstedeværelsen af en konkurrencefordel, som er opnået ved udøvelsen af et forudgående kartel, afhænger af mange faktorer og skal vurderes fra sag til sag.
- 45 Under alle omstændigheder er retspraksis hverken til hinder for eller kræver, at der tages hensyn til interne salg (domme KNP BT mod Kommissionen, EU:C:2000:625, præmis 62, Archer Daniels Midland og Archer Daniels Midland Ingredients mod Kommissionen, C-397/03 P, EU:C:2006:328, præmis 102 og 103, Europa Carton mod Kommissionen, T-304/94, EU:T:1998:89, præmis 123, KNP BT mod Kommissionen, T-309/94, EU:T:1998:91, præmis 112, Lögstör Rör mod Kommissionen, T-16/99, EU:T:2002:72, præmis 358, Tokai Carbon m.fl. mod Kommissionen, T-71/03, T-74/03, T-87/03 og T-91/03, EU:T:2005:220, præmis 260, Daiichi Pharmaceutical mod Kommissionen, T-26/02, EU:T:2006:75, præmis 57, 63 og 64, samt BST mod Kommissionen, T-452/05, EU:T:2010:167, præmis 82).
- 46 Kommissionen har anført, at den i princippet tager hensyn til interne salg, når den har tilstrækkelige indicier til støtte for en konklusion om, at der er opnået en konkurrencefordel, eller når kartellet udtrykkeligt angår interne salg (Kommissionens afgørelse K(2010) 8761 endelig af 8. december 2010 i sag COMP/39 309 – LCD).
- 47 Der er dog tilfælde, hvor Kommissionen ikke tog hensyn til de interne salg (jf. Kommissionens beslutning K(2009) 7601 endelig af 7. oktober 2009 i sag COMP/39 129 – Elektriske transformere, og K(2011) 7436 endelig af 19. oktober 2011 i sag COMP/39 605 – CRT Glass).
- 48 Når der derimod – som i nærværende tvist – ikke er noget, der med sikkerhed angiver, at kartellet også omfattede interne salg, eller at de aktive deltagere i de efterfølgende led opnåede en indirekte fordel, er det Kommissionens opfattelse, at den ikke kan være retligt forpligtet til at tage hensyn til interne salg. At pålægge denne institution en sådan forpligtelse ville begrænse det skøn, som den råder over vedrørende bøder, og risikerer at øge bødens størrelse væsentligt, uden at det er nødvendigt at godtgøre, at kartellet faktisk har en indflydelse på de interne eller efterfølgende salg. En sådan forpligtelse vil kunne give anledning til en forskelsbehandling mellem de forskellige deltagere i en overtrædelse alene på grund af deres virksomhedsstruktur.
- 49 Efter Kommissionens opfattelse kan det ikke fastslås, at den altid skal undersøge, om interne salg er forbundet med en overtrædelse, forudsat at den anlægger en konsekvent tilgang i forhold til alle de virksomheder, der er involveret i det samme kartel.

50 Kommissionen har for det tredje gjort gældende, at Guardian på ingen måde blev udsat for forskelsbehandling. Den finder derfor, at denne virksomhed ikke er berettiget til nogen nedsættelse af størrelsen af den bøde, som den blev pålagt ved den omtvistede beslutning. Den omstændighed, at en hensyntagen til de interne salg kunne have ført til større bøder for de øvrige karteldeltagere, kan ikke begrunde en nedsættelse af den bøde, som Guardian blev pålagt. Størrelsen af denne bøde er passende, rimelig og i overensstemmelse med retningslinjerne fra 2006. Den afspejler virksomhedens økonomiske vægt i overtrædelsen. For at sikre bødens tilstrækkeligt afskrækkende virkning påpeger Kommissionen, at den har forhøjet størrelsen af den bøde, som blev pålagt Saint-Gobain, med 30% med henblik på bedst at afspejle den omstændighed, at der var tale om en vertikalt integreret producent.

Domstolens bemærkninger

51 Det skal bemærkes, at ligebehandlingsprincippet er et grundlæggende princip i EU-retten, som er fastslået i chartrets artikel 20 og 21. Det fremgår af fast retspraksis, at det nævnte princip kræver, at ensartede situationer ikke må behandles forskelligt og forskellige situationer ikke behandles ens, medmindre forskelsbehandlingen er objektivt begrundet (jf. bl.a. dom Akzo Nobel Chemicals og Akcros Chemicals mod Kommissionen, C-550/07 P, EU:C:2010:512, præmis 54 og 55 og den deri nævnte retspraksis).

52 Efter artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003 kan bøden for hver af de virksomheder, som har deltaget i overtrædelsen, ikke overstige 10% af den samlede omsætning i det foregående regnskabsår.

53 Kommissionen skal i hvert enkelt tilfælde og henset til sammenhængen og de formål, der forfølges med bødeordningen i forordning nr. 1/2003, vurdere den tilsigtede virkning på den pågældende virksomhed, særligt henset til en omsætning, der afspejler virksomhedens reelle økonomiske situation i den periode, i løbet af hvilken overtrædelsen blev begået (dom Britannia Alloys & Chemicals mod Kommissionen, C-76/06 P, EU:C:2007:326, præmis 25).

54 Ifølge Domstolens faste praksis kan der ved fastsættelsen af bødens lovlige størrelse tages hensyn dels til virksomhedens samlede omsætning, der giver et, ganske vist omtrentligt og ufuldstændigt, indtryk af virksomhedens størrelse og økonomiske styrke, dels til den del af denne omsætning, som vedrører de varer, der er genstand for overtrædelsen, og som således kan give en indikation af overtrædelsens omfang (domme Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, 100/80-103/80, EU:C:1983:158, præmis 121, Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P og C-213/02 P, EU:C:2005:408, præmis 243, og Archer Daniels Midland og Archer Daniels Midland Ingredients mod Kommissionen, EU:C:2006:328, præmis 100).

55 Det fremgår af Domstolens praksis, at artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003 giver Kommissionen en skønsmargin, men begrænser udøvelsen heraf ved at indføre objektive kriterier, som den skal respektere. For det første har den bøde, der kan pålægges en virksomhed, et beregneligt og absolut loft, således at den maksimale størrelse af den bøde, der kan pålægges en bestemt virksomhed, kan beregnes på forhånd. For det andet er udøvelsen af denne skønsmargin ligeledes begrænset af de vejledende bestemmelser, som Kommissionen selv har pålagt sig i navnlig retningslinjerne fra 2006 (jf. i denne retning dom Schindler Holding m.fl. mod Kommissionen, C-501/11 P, EU:C:2013:522, præmis 58).

56 I henhold til punkt 13 i retningslinjerne fra 2006 »[anvender Kommissionen] [m]ed henblik på at fastsætte bødens grundbeløb [...]værdien af virksomhedens afsætning af varer eller tjenester, som er direkte eller indirekte [...] forbundet med overtrædelsen, i det relevante geografiske område inden for EØS«. Det præciseres i samme retningslinjers punkt 6, at »værdien af den afsætning, overtrædelsen omfatter, kombineret med overtrædelsens varighed anses for i tilstrækkelig grad at afspejle både overtrædelsens og de enkelte deltagende virksomheders økonomiske betydning«.

- 57 Det følger heraf, at punkt 13 i retningslinjerne fra 2006 for beregningen af den bøde, der pålægges en virksomhed, har til formål at tage udgangspunkt i et beløb, der afspejler overtrædelsens økonomiske betydning og virksomhedens bidrag til denne overtrædelse. Selv om begrebet afsætningsens værdi i punkt 13 i retningslinjerne ikke kan udvides til at omfatte den del af den pågældende virksomheds afsætning, der ikke falder ind under det påståede kartels anvendelsesområde, vil det således alligevel stride mod det formål, der forfølges med denne bestemmelse, hvis dette begreb forstås således, at det kun gælder for den del af omsætningen, der er opnået ved hjælp af den afsætning, hvor det er fastslået, at den reelt var berørt af dette kartel (dom Team Relocations m.fl. mod Kommissionen, C-444/11 P, EU:C:2013:464, præmis 76).
- 58 En sådan begrænsning vil desuden kunstigt nedtone den økonomiske betydning af den overtrædelse, der er begået af en bestemt virksomhed, eftersom den omstændighed, at der kun er fundet begrænsede direkte beviser for, hvilken afsætning der reelt var berørt af kartellet, i sig selv vil indebære, at der pålægges en bøde, som står i misforhold til det pågældende kartels anvendelsesområde. En sådan tilskyndelse til manglende åbenhed vil også stride mod målet om, at overtrædelser af artikel 81 EF skal undersøges og straffes effektivt, og kan derfor ikke tillades (dom Team Relocations m.fl. mod Kommissionen, EU:C:2013:464, præmis 77).
- 59 Det skal under alle omstændigheder understreges, at den del af den samlede omsætning, der hidrører fra salget af de varer, som er genstand for overtrædelsen, er bedst egnet til at afspejle overtrædelsens økonomiske betydning. Der er derfor ikke nogen grund til at sondre mellem disse salg, afhængigt af, om de er foretaget til uafhængige tredjeparter eller til enheder, der tilhører den samme virksomhed. Hvis der ikke blev taget hensyn til værdien af den afsætning, der er omfattet af sidstnævnte kategori, ville de vertikalt integrerede selskaber nødvendigvis blive begunstiget på uberettiget vis ved at give dem mulighed for at undgå at blive pålagt en sanktion, der står i forhold til deres betydning på markedet for de af overtrædelsen omfattede produkter (jf. i denne retning dom KNP BT mod Kommissionen, EU:C:2000:625, præmis 62).
- 60 Ud over den fordel, som kan forventes ved en horisontal aftale om prisfastsættelse i forbindelse med salg til uafhængige tredjeparter, kan vertikalt integrerede virksomheder således også i to forskellige henseender drage fordel af en sådan aftale på det efterfølgende marked for de forarbejdede produkter, der indeholder de produkter, som er genstand for overtrædelsen. Enten overvælter disse virksomheder prisforhøjelserne for produktionsmaterialerne som følge af overtrædelsens genstand på prisen for de forarbejdede produkter, eller også overvælter de dem ikke, hvilket således vil give virksomhederne en omkostningsfordel i forhold til konkurrenterne, som køber de samme produktionsmaterialer på markedet for de produkter, som er genstand for overtrædelsen.
- 61 Dette er grunden til, således som generaladvokaten har anført i punkt 28-34 i forslaget til afgørelse, at Unionens retsinstanser konsekvent har afvist de anbringender, hvorved vertikalt integrerede producenter har forsøgt at opnå, at deres interne salg udelukkes fra den omsætning, som bøden blev beregnet ud fra (dom KNP BT mod Kommissionen, EU:C:2000:625, præmis 62; jf. også domme Europa Carton mod Kommissionen, EU:T:1998:89, præmis 128, KNP BT mod Kommissionen, EU:T:1998:91, præmis 112, Lögstör Rör mod Kommissionen, EU:T:2002:72, præmis 360-363, og Tokai Carbon m.fl. mod Kommissionen, EU:T:2005:220, præmis 260).
- 62 Endelig følger det af Domstolens faste praksis, at der med hensyn til bødens størrelse ikke kan udøves forskelsbehandling af de virksomheder, som har medvirket i samme overtrædelse af artikel 81, stk. 1 EF (jf. dom Alliance One International og Standard Commercial Tobacco mod Kommissionen og Kommissionen mod Alliance One International m.fl., C-628/10 P og C-14/11 P, EU:C:2012:479, præmis 58).
- 63 Som nævnt i denne doms præmis 58, er der ved vurderingen af den del af den samlede omsætning, der hidrører fra salget af de varer, som er genstand for overtrædelsen, ikke nogen grund til at sondre mellem de interne salg og salg til uafhængige tredjeparter. Heraf følger, at vertikalt integrerede

virksomheder med henblik på fastlæggelsen af denne omsætning befinder sig i en situation, der kan sammenlignes med situationen for ikke vertikalt integrerede virksomheder. Disse to typer virksomheder skal derfor behandles ens. Hvis interne salg blev udelukket fra den relevante omsætning, ville førstnævnte blive begunstiget, idet deres relative vægt i overtrædelsen nedbringes til skade for de andre på grundlag af et kriterium, som er uden sammenhæng med formålet i forbindelse med fastlæggelsen af denne omsætning, som består i at afspejle overtrædelsens økonomiske betydning og den relative vægt af hver af de virksomheder, som deltog i denne overtrædelse.

64 I det foreliggende tilfælde fastslog Retten følgende i den appellerede doms præmis 104-106:

»104

Kommissionen fandt i det foreliggende tilfælde, at de konkurrencebegrænsende aftaler vedrørte salg af planglas til uafhængige kunder (377. betragtning til den [omtvistede] beslutning), og den anvendte derfor disse salg med henblik på beregningen af bøderne grundbeløb (41. betragtning, oversigt 1, og 470. betragtning til den [omtvistede] beslutning). Kommissionen udelukkede derfor salget af planglas, der var bestemt til at blive forarbejdet af en afdeling af virksomheden eller et selskab i den samme koncern, fra bødens beregning. Idet eksistensen af en konkurrencebegrænsende adfærd kun blev fastslået for salg til uafhængige kunder, kan Kommissionen ikke kritiseres for at have udelukket de vertikalt integrerede kartelmedlemmers interne salg fra bødens beregning. Det kan heller ikke bebrejdes Kommissionen, at den ikke har begrundet udelukkelsen af de nævnte salg ved bødens beregning.

105 Som Kommissionen i øvrigt har gjort gældende, er det ikke blevet godtgjort, at de vertikalt integrerede kartelmedlemmer, som forsynede de pågældende produkter til den samme virksomheds afdelinger eller til selskaber, der tilhører samme koncern, opnåede en indirekte fordel ved den tilladte prisforhøjelse, eller at prisforhøjelsen på det forudgående marked udmøntede sig i en konkurrencefordel på det efterfølgende marked for forarbejdet planglas.

106 Hvad endelig angår argumentet om, at Kommissionen har tilsidesat princippet om forbud mod forskelsbehandling ved at udelukke interne salg ved bødens beregning, skal det bemærkes, at det følger af fast retspraksis, at ligebehandlingsprincippet eller princippet om forbud mod forskelsbehandling indebærer, at ensartede situationer ikke behandles forskelligt, og at forskellige situationer ikke behandles ens, medmindre en sådan behandling er objektivt begrundet (jf. [...] dom [...] BPB de Eendracht mod Kommissionen, T-311/94, [EU:T:1998:93], præmis 309 og den deri nævnte retspraksis). For så vidt som Kommissionen i det foreliggende tilfælde fandt, at de konkurrencebegrænsende aftaler kun omfattede de priser på planglas, som blev faktureret til de uafhængige kunder, førte udelukkelsen af interne salg ved bødens beregning for så vidt angår de vertikalt integrerede kartelmedlemmer kun Kommissionen til at behandle objektivt forskellige situationer forskelligt. Det kan derfor ikke foreholdes Kommissionen, at den har tilsidesat princippet om forbud mod forskelsbehandling.«

65 Ved at fastslå dette tilsidesatte Retten således de retsgrundsætninger, som er nævnt i denne doms præmis 52-62.

66 Under disse omstændigheder skal Guardians appelanbringende, for så vidt som det vedrører en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, tages til følge, uden at det er nødvendigt at tage stilling til dette anbringende, for så vidt som det vedrører Rettens tilsidesættelse af begrundelsespligten. Appellanten bør derfor gives medhold i appellen, og den appellerede dom bør ophæves, for så vidt som den forkaster anbringendet om en tilsidesættelse af princippet om forbud mod forskelsbehandling med hensyn til beregningen af bødens størrelse, og for så vidt som den pålagde Guardian at betale sagens omkostninger.

Om søgsmålet for Retten

- 67 I overensstemmelse med artikel 61 i statutten for Den Europæiske Unions Domstol kan Domstolen, når den ophæver den af Retten truffene afgørelse, selv træffe endelig afgørelse, hvis sagen er moden til påkendelse. Det er tilfældet her. Domstolen er nemlig i besiddelse af alle de oplysninger, der er nødvendige for at træffe afgørelse i sagen.
- 68 Omfanget af Domstolens prøvelse skal ikke desto mindre præciseres. Af de grunde, som er anført i den appellerede doms præmis 28-93, frifandt Retten Kommissionen i sagen, anlagt med påstand om annullation af den omtvistede beslutning. Da Guardian ikke har bestridt disse vurderinger i forbindelse med appellen, er de blevet endelige. Det tilkommer således Domstolen at undersøge tvisten, dog kun for så vidt som den vedrører anbringendet om en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet og begrundelsespligten med hensyn til beregningen af bødens størrelse til støtte for påstanden om en nedsættelse af denne.
- 69 Guardians andet anbringende i søgsmålet ved Retten med henblik på at opnå en nedsættelse af bødens størrelse har til formål at afhjælpe den forskelsbehandling, der beror på udelukkelsen af det interne salg ved beregningen af denne bøde. Af de grunde, der er nævnt i denne doms præmis 51-65, må det konstateres, at Kommissionen ved at foretage en sådan udelukkelse har tilsidesat ligebehandlingsprincippet.
- 70 Det bemærkes i denne forbindelse, at det fremgår af klagepunktsmeddelelsens punkt 41, at Guardian blandt de fire virksomheder, der var adressater for den omtvistede beslutning, besad den mindste andel af det relevante marked på mellem 10% og 20%. Den markedsandel, som Saint-Gobain besad på mellem 20% og 30%, var den største. Til gengæld blev denne rækkefølge på tidspunktet for den omtvistede beslutning vendt om, idet Saint-Gobain herefter besad den mindste markedsandel, dvs. mellem 10% og 20%, og Guardian den største markedsandel, nemlig 25%, uden at den omtvistede beslutning indeholder en begrundelse for den pågældende væsentlige ændring for beregningsgrundlaget for bøden. Udelukkelsen af det interne salg har således ført til en nedsættelse af Saint-Gobains relative vægt i overtrædelsen og en tilsvarende forøgelse af Guardians vægt i overtrædelsen.
- 71 I denne forbindelse kan Kommissionens argument om, at størrelsen af den bøde, som blev pålagt Saint-Gobain, blev forhøjet med 30% med henblik på bedst at afspejle den omstændighed, at der var tale om en vertikalt integreret producent, ikke tiltrædes. Ifølge 519. betragtning til den omtvistede beslutning blev Saint-Gobain således pålagt den pågældende forhøjelse for at give bøden en tilstrækkeligt afskrækkende virkning, navnlig henset til selskabets »større tilstedeværelse inden for glassektoren« og »selskabets omsætning, [der] i absolutte tal er betydelig større end de øvriges omsætning«.
- 72 Guardians andet anbringende, der var fremsat for Retten med henblik på at opnå en nedsættelse af størrelsen af den bøde, som selskabet blev pålagt af Kommissionen, bør derfor tiltrædes.
- 73 Der skal derfor ved anvendelse af den fulde prøvelsesret, som Domstolen anerkendes at have i henhold til artikel 31 i forordning nr. 1/2003, tages stilling til størrelsen af den bøde, som bør pålægges Guardian (dom Kommissionen mod Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, præmis 79, og Alliance One International mod Kommissionen, C-679/11 P, EU:C:2013:606, præmis 104).
- 74 I den forbindelse bemærkes, at det fremgår af artikel 23, stk. 3, i forordning nr. 1/2003, at der ved fastlæggelse af bødens størrelse skal tages hensyn til både overtrædelsens grovhed og varighed. Desuden fremgår det af samme artikel 23's stk. 2, andet afsnit, at bøden for hver af de virksomheder, som har deltaget i overtrædelsen, ikke kan overstige 10% af den samlede omsætning i det foregående regnskabsår.

- 75 Selv om det er Domstolens opgave i henhold til den fulde prøvelsesret, den besidder på området, selv at vurdere de konkrete omstændigheder og overtrædelsens art og på grundlag heraf tage stilling til bødens størrelse, må udøvelsen af en fuld prøvelsesret ved fastsættelsen af bøders størrelse ikke føre til en forskelsbehandling af virksomheder, der har deltaget i en aftale eller en samordnet praksis i strid med artikel 81, stk. 1, EF (dom Kommissionen mod Verhuizingen Coppens, EU:C:2012:778, præmis 80).
- 76 Der er med hensyn til nedsættelsen af bødens størrelse uenighed mellem parterne om både princippet og størrelsen heraf.
- 77 Kommissionen mener for det første, at den omstændighed, at en hensyntagen til de interne salg førte til større bøder for de andre karteldeltagere, ikke gør det muligt at nedsætte den bøde, som blev pålagt Guardian, hvilket bestrides af sidstnævnte.
- 78 Herom er det tilstrækkeligt at bemærke, at idet Domstolen har fastslået den omtvistede beslutnings ulovlighed, kan den i henhold til den fulde prøvelsesret anlægge sin egen vurdering i stedet for Kommissionens og derfor ophæve, nedsætte eller forhøje bøden (jf. domme *Groupe Danone mod Kommissionen*, C-3/06 P, EU:C:2007:88, præmis 61, og *Otis m.fl.*, EU:C:2012:684, præmis 62). Denne kompetence udøves under hensyntagen til alle faktiske omstændigheder (jf. i denne retning dom *Prym og Prym Consumer mod Kommissionen*, C-534/07 P, EU:C:2009:505, præmis 86 og den deri nævnte retspraksis). Kommissionens ovennævnte argument bør derfor forkastes.
- 79 For det andet er der mellem parterne uenighed om den nedsættelsessats, der skal anvendes på bøden for at kompensere for den forskelsbehandling, der følger af udelukkelsen af de interne salg fra beregningen af bødens størrelse. Ifølge Guardian bør dette beløb på baggrund af en sammenligning af oplysningerne i den omtvistede beslutning nedsættes med 37%. Kommissionen har i skrivelsen af 10. februar 2012 anført, at nedsættelsen ikke kan overstige 30%. Den har gjort gældende, at de oplysninger, som Guardian baserer sine beregninger på, omfatter salget af visse typer glas, som fremgik af klagepunktsmeddelelsen, men som ikke blev medtaget i den omtvistede beslutning.
- 80 Under disse omstændigheder og på baggrund af alle de faktiske og retlige omstændigheder i sagen bør størrelsen af den bøde, som er blevet pålagt Guardian i den omtvistede beslutnings artikel 2, nedsættes med 30%, og dette beløb fastsættes til 103 600 000 EUR.

Sagens omkostninger

- 81 Ifølge procesreglementets artikel 184, stk. 2, træffer Domstolen, såfremt appellen tages til følge, og Domstolen selv endeligt afgør sagen, afgørelse om sagsomkostningerne.
- 82 I henhold til procesreglementets artikel 138, stk. 1, der i medfør af samme reglements artikel 184 finder tilsvarende anvendelse i appelsager, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom.
- 83 I medfør af procesreglementets artikel 138, stk. 3, bærer hver part sine egne omkostninger, hvis hver af parterne henholdsvis taber eller vinder på et eller flere punkter. Domstolen kan dog, hvis dette efter omstændighederne findes begrundet, beslutte, at en part, ud over at bære sine egne omkostninger, skal betale en del af modpartens omkostninger.
- 84 Da Guardians appel tages delvist til følge, skal Kommissionen dømmes til at bære sine egne omkostninger i forbindelse med både sagen i første instans og med appelsagen og betale halvdelen af omkostningerne afholdt af Guardian i forbindelse disse to sager. Guardian bærer halvdelen af sine egne omkostninger.

På grundlag af disse præmisser udtaler og bestemmer Domstolen (Tredje Afdeling):

- 1) Dom afsagt af Den Europæiske Unions Ret, Guardian Industries og Guardian Europe mod Kommissionen (T-82/08, EU:T:2012:494), ophæves, for så vidt som den forkaster anbringendet om en tilsidesættelse af princippet om forbud mod forskelsbehandling med hensyn til beregningen af størrelsen af den bøde, som blev pålagt Guardian Industries Corp. og Guardian Europe Sàrl til solidarisk hæftelse, og for så vidt som den pålagde sidstnævnte at betale sagens omkostninger.
- 2) Artikel 2 i Kommissionens beslutning K(2007) 5791 endelig af 28. november 2007 om en procedure efter [artikel 81 EF] og EØS-aftalens artikel 53 (sag COMP/39 165 – Planglas) annulleres, for så vidt som den fastsætter størrelsen af den bøde, som blev pålagt Guardian Industries Corp. og Guardian Europe Sàrl til solidarisk hæftelse, til 148 000 000 EUR.
- 3) Størrelsen af den bøde, som blev pålagt Guardian Industries Corp. og Guardian Europe Sàrl til solidarisk hæftelse for den i beslutningens artikel 1 omhandlede overtrædelse, fastsættes til 103 600 000 EUR.
- 4) I øvrigt forkastes appellen.
- 5) Europa-Kommissionen bærer sine egne omkostninger i forbindelse med både sagen i første instans og med appelsagen og betaler halvdelen af omkostningerne afholdt af Guardian Industries Corp. og Guardian Europa Sàrl i forbindelse disse to sager.
- 6) Guardian Industries Corp. og Guardian Europe Sàrl bærer halvdelen af deres egne omkostninger i forbindelse med disse sager.

Underskrifter